

Hemelse reisbegeleiding

Vergelijkbare bijbelstudies van KokBoekencentrum Uitgevers:

L.W. den Boer, G.J. Mink, J.W. Sparreboom & H.J. van der Veen: *Vollhouden!*

Bijbelstudies over Hebreëën 11

Iwan Dekker & Mathilde Schouwstra: *Breder langer dieper hoger. Tien bijbelstudies met portretten uit Gods wereldwijde kerk*

Pieter L. de Jong: *Jezus en de mensen met geld. Bijbelstudies over bezit en rijkdom*

Piet L. de Jong: *Elisa. Geroepen door God*

Arjan Markus: *Heel het leven. 10 regels voor discipelschap*

Gertjan Oosterhuis: *Job. Bijbelstudies over de zin van het lijden*

Stefan Paas & Gert-Jan Roest: *Komedie in vier bedrijven. Bijbelstudies over Jona*

Stefan Paas, Gert-Jan Roest & Siebrand Wierda: *Geloven in de marge. De eerste brief aan Korinte*

Stefan Paas, Gert-Jan Roest & Siebrand Wierda: *Eten met Jezus. Bijbelstudies over maaltijden in Lucas*

Stefan Paas & Siebrand Wierda: *Ontworteld. Bijbelstudies over Daniël 1 - 6*

Stefan Paas & Siebrand Wierda: *Zinvol leven. Prediker*

Bernhard Reitsma: *Onvoorstelbaar. Bijbelstudies over de gelijkenissen van Jezus*

Bernhard Reitsma: *Adembenemend. Nieuwe bijbelstudies over de gelijkenissen van Jezus*

Niek Tramper: *Onbezorgd. Bijbelstudies over de Bergrede*

André F. Troost: *Kom tot rust. Het bijbelboek Hebreëën: medicijn tegen keuzestress*

H.J. van der Veen: *In Zijn spoor. Bijbelstudies over discipelschap*

H.J. van der Veen: *In gesprek. Bijbelstudies over ontmoetingen met Jezus*

H.J. van der Veen: *Opgeheven handen. Bijbelstudies over het gebed*

H.J. van der Veen: *Jezus huilde. Bijbelstudies over emoties*

Rob van Houwelingen

Hemelse reisbegeleiding

Sporen van engelen in het Nieuwe Testament

www.kokboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Mulder van Meurs

Omslagbeeld: Rita Späker

Lay-out binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN 978 90 435 3580 9

ISBN 978 90 435 3581 6 (e-book)

NUR 707

© 2021 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Gediensstige geesten <i>Hebreeën 1:14</i>	9
2. Michaël, de strategische strijder <i>1 Tëssalonicenzen 4:16 en 2 Tëssalonicenzen 2:7</i>	21
3. Gabriël, de heroïsche boodschapper en andere engelen rondom Jezus <i>Lucas 1:19</i>	29
4. Rafaël, de geneeskundige reisgenoot <i>Tobit 12:15</i>	37
5. De ware jakobsladder <i>Johannes 1:51</i>	45
6. Beschermengelen <i>Matteüs 18:10</i>	49
7. Engelen als uitvaartverzorgers <i>Lucas 16:22</i>	57
8. Betrokken engelen <i>Lucas 15:10</i>	69

9. Engelmachten in de lucht <i>Kolossenzen 1:15-16</i>	77
10. Een boek vol engelen <i>Openbaring 5:11</i>	85
11. Vreemde gasten <i>Hebreeën 13:2</i>	93
12. Engelen op je weg	99
Verantwoording	103
Tekstregister	105

Woord vooraf

Groepsreizen hebben tegenwoordig geen reisleider of reisleidster, maar *reisbegeleiding*. De deelnemers zijn zelf verantwoordelijk voor hun vakantie, is de gedachte, hun reisbegeleider (m/v) houdt zich voornamelijk bezig met adviseren en faciliteren. Wie de functie van engelen wil begrijpen, kan dit beeld voor ogen houden. Volgens de Bijbel worden ze uitgezonden om de gelovigen bij te staan (Hebr. 1:14). Gods kinderen krijgen hemelse begeleiding op hun levensreis, niet meer en niet minder.

Zoeken naar sporen van engelen is een boeiende bezigheid, want het gaat om geestelijke wezens die in de hemelse regionen thuis zijn. Op aarde laten ze zich niet zomaar zien. Sommige personen zijn van nature gevoeliger voor signalen uit de engelenwereld dan hun medemensen. En kunstenaars werken vooral met verbeeldingskracht. Maar voor iedereen geldt: onze ogen gaan pas goed open door het bijbelse getuigenis te verbinden met de werkelijkheid van God, in het besef dat Hij door middel van de engelen bezig is zijn heilsplan te realiseren. Wie een antenne ontwikkelt voor hun activiteiten, zowel boven als beneden, zal steeds meer geestelijke ruimte ervaren.

Dit boek behandelt alle tekstuele gegevens uit het Nieuwe Testament over engelen of engelmachten. Vanwege deze focus komt het Oude Testament alleen als achtergrond ter sprake. Om dezelfde reden is ervan afgezien om de rol van demonen apart te behandelen.

De opbouw van het boek is als volgt. Hoofdstuk 1 biedt een inleiding op de activiteiten van de engelen als gediensstige geesten. In de hoofdstukken 2, 3 en 4 komen de drie bekendste aartsengelen ter sprake: Michaël, Gabriël en Rafaël. Vervolgens beschrijft hoofdstuk 5 hoe het engelenverkeer tussen hemel en aarde zich beweegt via de ware jakobs ladder, Jezus Christus. In

de hoofdstukken 6 en 7 wordt ingezoomd op twee specifieke taken van engelen: ze hebben aandacht voor de kwetsbaren in Gods koninkrijk en ze dragen de gestorven gelovigen de hemel binnen. Hoofdstuk 8 bespreekt enkele teksten die de betrokkenheid van de hemelbewoners illustreren bij wat hier op aarde gebeurt, vooral in de christelijke gemeente. Met Paulus' brieven aan de Efeziërs en de Kolossenzen alsmede met het boek Openbaring worden respectievelijk de hoofdstukken 9 en 10 gevuld. Hoofdstuk 11 behandelt de relatie tussen engelen en gastvrijheid. Een terugblik op het geheel wordt gegeven in hoofdstuk 12. De meeste hoofdstukken zijn voorzien van informatieve kaderteksten, die de nodige verdieping bieden.

In onze maatschappij trekken robots doorgaans meer aandacht dan engelen. Toch hebben ook moderne westerse mensen behoefte aan spiritualiteit en zingeving, zoals vaak blijkt in tijden van crisis. In die behoefte kunnen engelen voorzien, door Gods aanwezigheid dichterbij te brengen en concreet te maken. Gelovige mensen blijven verantwoordelijk voor hun levensreis, maar ze zullen pas hun bestemming bereiken met hemelse reisbegeleiding.

Rob van Houwelingen

1. Gediensstige geesten

“Zijn zij niet allen dienende geesten, uitgezonden om hen bij te staan die deel zullen krijgen aan de redding?”

Hebreeën 1:14

Voor veel mensen is geloven dat engelen bestaan ongeveer hetzelfde als geloven in elfjes of feeën. Dat zijn sprookjesfiguren uit volksverhalen, ontsproten aan een levendige fantasie. Zo spelen engelen een rol in bijbelse verhalen, die lang geleden ontstaan zijn in een totaal andere cultuur. In ons denkraam passen ze nauwelijks meer. Tegenwoordig kom je, als het over engelen gaat, al snel terecht in de schimmige kringen van het spiritisme en het occultisme.

Zelfs de gereformeerde voorman Abraham Kuyper (1837-1920), die meer dan een eeuw geleden *De engelen Gods* publiceerde, een lijvig boekwerk, gaf zijn tweede hoofdstuk de veelzeggende titel mee ‘De engelen in vergetelheid’.

Het bestaan van engelen wordt echter erkend door alle drie de monotheïstische religies: het jodendom, het christendom en de islam. In de islam is dat zelfs het tweede geloofsprincipe, na het geloof in Allah. Volgens de Koran zijn engelen geschapen uit licht, onstoffelijke wezens. Drie bekende uitspraken zijn in de islamitische traditie overgeleverd aangaande de engelen.¹ De eerste uitspraak verwoordt hun toewijding: “Zij zijn Allah niet ongehoorzaam betreffende datgene wat Hij hun opdraagt – zij doen wat hun wordt bevolen.” De tweede uitspraak betreft hun onvermoeibare inzet, speciaal bij de lofprijzing: “Zij zijn niet te hoogmoedig om Hem te dienen en zij worden er niet moe van.

---

1 Respectievelijk Soera At-Tahrim: 6; Soera Al-Anbiya: 19-20; Soera Al-Hajj: 75.

Zij prijzen zijn glorie dag en nacht en versagen niet.” De derde uitspraak gaat over hun taak als boodschappers: “Allah kiest gezanten uit de engelen en uit de mensen.” Toewijding, onvermoeibare inzet en een boodschapperstaak – zo wordt ook in het jodendom en het christendom over engelen gesproken.

Wereldbeeld

Dan nog kun je engelen verwijzen naar het verre verleden, zoals de bijbelse tijd. Onze moderne westerse cultuur heeft een gesloten wereldbeeld. Als gevolg daarvan maken we ook als christenen bewust of onbewust scheiding tussen de aardse benedenwereld (zichtbaar) en de hemelse bovenwereld (onzichtbaar): alsof dat twee afzonderlijke domeinen zijn. Misschien is die voorstelling echter te simpel en doet een open wereldbeeld meer recht aan de werkelijkheid. Kan er niet een dimensie zijn waarin God inwerkt op de geschiedenis en mensen zijn invloed herkennen? Dan staan hemel en aarde met elkaar in verbinding, zodat engelen zich overal vrij kunnen bewegen.

Net als mensen zijn engelen niet precies gelijk aan elkaar. Vaak worden ze afgebeeld met vleugels, maar de Bijbel spreekt daarover alleen bij cherubs (zoals in Ez. 10) en serafs (zoals in Jes. 6), alsook bij het viertal unieke wezens rondom de hemelse troon (Op. 4). De vliegende engel uit Openbaring 14:6 is dus eerder uitzondering dan regel.² Aartsengelen hebben een hoge rang en zijn als zodanig herkenbaar. Andere engelen verschijnen meestal als mensen, ze vallen niet meteen op. Ook in de engelenwereld wordt taal als communicatiemiddel gebruikt (1 Kor. 13:1). Engelen en mensen zijn van dezelfde makelij, bij wijze van spreken, maar uit een ander soort hout gesneden.

---

2 In de christelijke kunst worden engelen pas tegen het einde van de vierde eeuw afgebeeld met vleugels. Deze voorstelling van hemelse boodschappers is waarschijnlijk ontleend aan de gevleugelde godin Nikè (bij de Grieken) of Victoria (bij de Romeinen). Zij gold in de oudheid allereerst als begeleidster van de veldheer die na zijn triomf naar huis terugkeert, maar ze kon ook zelfstandig de overwinningsboodschap aan mensen bekendmaken. Aldus Thomas Sternberg in: *Boodschappers uit hogere sferen*, 22-31.

Liturgen en diakenen

Hebreeën 1:14 stelt een retorische vraag: zijn engelen niet allemaal ‘dienende geesten’? Op zo’n vraag wordt geen antwoord verwacht, aangezien het een algemeen bekende waarheid betreft. Ondanks onderlinge verschillen zijn engelen in dit opzicht gelijk: het gaat om geestelijke wezens in Gods dienst. Voor hun dienstwerk gebruikt het Grieks twee verschillende termen, die wij herkennen in de woorden *liturgie* en *diaconie*.

De engelen zijn allereerst liturgische geesten, met een functie in de hemelse viering, zoals Israëlitische priesters vroeger dienst deden in het heiligdom. Iets daarvan blijkt in het boek Openbaring. We krijgen een doorkijkje in de hemelse regionen, de werkelijkheid waarin de verhoogde Christus is binnengegaan: daar zijn ontelbaar veel engelen rondom de troon, die dag en nacht de lof zingen van God en het Lam, oftewel de Vader en de Zoon (Op. 4 - 5). Continu-aanbidding!

Behalve geofefende liturgen zijn de engelen tevens professionele diakenen. Niet alleen omdat ze in Gods dienst werken, maar ook omdat ze ten behoeve van de gelovigen worden ingezet. Het is dus niet zo dat wij als christenen de engelen kunnen commanderen. Zij blijven ter beschikking van de Vader en de Zoon. In de hemelse wereld zijn ze thuis, maar ze laten zich uitzenden onder de mensen, om Gods kinderen op aarde bij te staan. Kortom, engelen zijn hemelse uitzendkrachten. Niet alleen in het verleden, onder het volk Israël, want hun uitzending gaat volgens de Hebreeënbrief nog steeds door (de Griekse tekst duidt op een voortdurende missie).

Vader, Zoon en engelen

De gelijkwaardigheid van Vader en Zoon is precies het punt dat Hebreeën 1 wil maken. Al Gods dienaren bewijzen eer aan de Zoon, volgens oude psalmwoorden die worden toegepast op zijn huldiging door de hemelingen (vers 6-7). Na zijn volbrachte

werk op aarde heeft Hij een topositie gekregen in de hemel, ver boven de engelen verheven.³

Jezus is dus geen ‘engel naast God’, zoals André Troost beweert in zijn gelijknamige boek. De engelen staan niet alleen de Vader maar evengoed de Zoon ten dienste. Hij beschikt over een hemelse hofhouding, voortdurend bereid zijn bevelen uit te voeren. Om in de stijl van Psalm 104:4 te blijven: onder zijn commando doen de engelen hun werk als een wervelwind en als een lopend vuurtje.

Het is Gods Zoon, die zijn hemelse dienaren erop uitstuurt. Ooit leefde Hij als mens onder de mensen, lager geplaatst dan de engelen, maar nu is Hij aan Gods rechterhand gezeten. Christus blijft op de troon zitten, zonder echter onze wereld de rug toe te keren. Terwijl aartsengelen voor Gods aangezicht mogen *staan* (Luc. 1:19; Op. 8:2), zijn andere engelen voortdurend in beweging. Net zoals Jezus menselijke apostelen uitgezonden had om het evangelie te verbreiden en mensen tot geloof te brengen, worden er hemelse apostelen uitgezonden om de gelovigen op aarde bij te staan.

Bijstandsvoorbeelden

Het Nieuwe Testament bevat vele voorbeelden van bijstand door engelen.

Bij Jezus zelf. Nadat Jezus onder andere de duivelse verzoeking heeft weerstaan om engelenhulp af te dwingen, wordt Hij in de woestijn door Gods engelen verzorgd. Zo kan Hij weer op krachten komen (Mat. 4:11; Marc. 1:13). Wanneer Jezus in de eenzaamheid van Getsemane gebedscontact zoekt met zijn Vader, verschijnt een engel uit de hemel om Hem kracht te geven (Luc. 22:43). Zowel bij de opstanding als bij de hemelvaart zijn engelen aanwezig om aan te geven waar de verdwenen Jezus gebleven is; niet in het graf, maar in de hemel (→ hoofdstuk 3).

---

3 Zie verder: *Handbagage voor Jezusvolgers* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief, 2016), hoofdstuk 14.

Bij de eerste Jezusvolgers. De twaalf apostelen worden uit de gevangenis bevrijd door een engel die 's nachts de deuren opent (Hand. 5:19). Het gelaat van Stefanus straalt als dat van een engel – een weerspiegeling, zoals Gods glorie afstraalde op Mozes – om zijn getuigenis voor het Sanhedrin te belichten, wanneer valse beschuldigingen tegen hem worden ingebracht (Hand. 6:15). Filippus wordt door een engel op weg gestuurd, zodat het tot een ontmoeting komt met de eunuch uit Ethiopië (Hand. 8:26). Iets dergelijks overkomt Cornelius, die op bevel van een engel boden vanuit Caesarea naar Joppe stuurt om Simon Petrus op te halen (Hand. 10:3-8,31; 11:13). Wanneer Petrus door koning Herodes Agrippa is gevangengezet, verschijnt hem 's nachts een reddende engel. Herodes daarentegen wordt vanwege zijn hoogmoed door een engel van de HEER geveld (Hand. 12:7-11,15,23). Tijdens een stormnacht op zee krijgt Paulus van Gods engel te horen dat alle opvarenden de dreigende schipbreuk zullen overleven (Hand. 27:23-24). In het profetische boek Openbaring komt een tolkengel voor, die Johannes door de visioenen heen leidt (Op. 1:1; 22:6-9).

Kortom, de engelen verlenen persoonsgebonden bijstand teneinde de voortgang van het evangelie te bevorderen.

Reisbegeleiders

Toch hebben die gediensstige geesten niet voorkomen dat Jezus in de woestijn door Satan werd aangevochten, of dat Hij de kruisdood is gestorven. En weliswaar werd Petrus door een engel uit de gevangenis bevrijd, maar vlak daarvoor was de apostel Jakobus op bevel van koning Herodes ter dood gebracht. Wat is de bijstand van engelen dan in de praktijk nog waard?

Hebreeën 1:14 zegt dat engelen de gelovigen bijstaan met het oog op de voltooiing van hun redding. Het gaat over eeuwig behoud in de toekomst (Hebr. 5:9; 9:28). De engelen zijn er dus niet om ons altijd en overal te behoeden voor ongeval of ziekte, noch voor de dood. Zij willen ons helpen om onze toekomstige bestemming te bereiken.

In Hebreëën 2:10-11 lezen we waarom: “Want om *vele kinderen* in zijn luister te laten delen achtte God (...) het passend de *bereider van hun redding* door het lijden naar de uiteindelijke volmaaktheid te voeren. Hij die heiligt en zij die geheiligd worden hebben een en dezelfde oorsprong, en daarom schaamt Hij zich er niet voor hen *zijn broeders en zusters* te noemen.” Bij de redding van Gods vele kinderen, die eens mogen delen in zijn luister, heeft Jezus een voortrekkersrol (Hebr. 12:2). Hoe komt God aan zoveel kinderen? De ene Zoon is mens geworden om vele medemensen te redden. Hij noemt hen familiair ‘broers en zussen’. Zodoende zijn zij evengoed kinderen van de Vader.

Dit geldt voor alle Jezusvolgers. Ook wij zijn onderweg naar onze eindbestemming. Intussen stuurt Gods Zoon reddende engelen op pad – onze reisbegeleiders naar het eindpunt, zodat we uiteindelijk de stad van de toekomst binnengaan, het nieuwe Jeruzalem.

Engelen anno nu

Een actuele vraag is hoe het komt dat wij zo weinig engelen zien, vergeleken met de tijd van de Bijbel. Als die gediensige geesten nog steeds worden uitgezonden, mag je verwachten dat ze vaker verschijnen. Christenen uit andere culturen, zoals in Afrika en Azië, lijken zich veel meer bewust van hemelse beïnvloeding door zowel goede als kwade geesten. Vluchtelingen vertellen een hand op hun schouder te hebben gevoeld. Als engelen onze reisbegeleiding verzorgen, dan zouden ze toch hier en daar zichtbaar moeten zijn?

Vijf punten ter overweging:

1. *Verschil tussen toen en nu.* Engelen zijn nooit een alledaags verschijnsel geweest. Wel is het mogelijk dat ze tegenwoordig minder frequent op pad worden gestuurd dan vroeger. In de tijd van het Nieuwe Testament waren engelen veelal present om Jezus zelf en de eerste Jezusvolgers bij te staan. Die moesten hun taak ongehinderd kunnen doen, zodat het goede

nieuws van Gods koninkrijk zich verder zou verbreiden in de wereld. Ook de tekens van het koninkrijk, zoals wonderlijke genezingen of spreken in vreemde talen, waren destijds duidelijker aanwezig dan vandaag. Maar dit neemt niet weg dat het getuigenis van Jezus en zijn apostelen tot stand is gekomen dankzij de bijstand van engelen. In dat opzicht dragen de gediensstige geesten wel degelijk bij aan onze redding. Intussen gaat in de hemelse regionen de lofprijzing al eeuwenlang continu door (→ hoofdstuk 10, onder ‘Troonengelen’).

2. *Opmerkzaamheid.* Als eenentwintigste-eeuwse christenen uit de westerse wereld zijn wij gemiddeld genomen minder opmerkzaam dan de Israëlieten vroeger, wanneer het gaat om Gods werk. Met een gesloten wereldbeeld kijken we niet verder dan onze menselijke horizon. Dan zijn die engelen wel om ons heen, maar hebben wij ze niet in de gaten. Of wij houden wel rekening met Gods aanwezigheid, maar stellen ons die niet concreet genoeg voor. Een ziekenhuispastor die onderzoek deed naar engelervaringen (Hans Stolp) kwam zulke verhalen het meest tegen bij jeugdige patiënten. Kinderen geloven op een concrete manier. Dat geldt ook voor de geloofsbeleving van veel christenen uit andere delen van de wereld. Wij spreken meer algemeen over Gods wereldbestuur, zonder te beseffen dat God hemelse dienaren ter beschikking heeft om zijn wil uit te voeren. De Bijbel zegt bijvoorbeeld: “Moge de HEER u behoeden” (Num. 6:24), maar ook: “Hij zal zijn engelen opdracht geven om over u te waken” (Ps. 91:11). Het is allebei waar: de HEER behoedt je doordat Hij zijn engelen opdracht geeft om over je te waken. Leven voor Gods aangezicht is hetzelfde als leven onder het toezien en wakend oog van zijn dienaren.
3. *In mensengedaante.* Soms kan het gebeuren dat we engelen ontmoeten in de gedaante van medemensen. Engelen verschijnen volgens de Bijbel vaak in een menselijke gestalte, je